

Reflektioner kring ett skivsläpp

Lars Kaijser

Den nionde september 2009 släpptes Beatles samtliga brittiska originalskivor i cd-format. Det är inte första gången som skivkatalogen återutgivits. Originalalbumen debuterade på cd 1987, under nittioalet utgavs tre skivsamlingar med utgivet material och tidigare under nollnolltalet har de amerikanska Beatlesutgåvorna för första gången distribuerats på cd. Det speciella 2009 var att skivorna remastrats, alltså fått en uppfräschad ljudräkt, och att de utgivits i både en mono och en stereoversion. Händelsen fick stort utrymme i medierna. Skeptiska röster höjdes mot den massiva reklamkampanjen, mot Beatles upphöjda status och mot mediernas stora intresse. Samma röster lyfte samtidigt fram Beatles betydelse för populärmusiken och rekommenderade det flesta skivorna.

INGÅNG

Tanken med min artikel är att diskutera om det går att se några kopplingar mellan Internets konstitution och hur Beatles framställts i samband med skivsläppet. Bakgrunden är ett intresse i populärmusikens historia och framförallt varför den ser ut som den gör. En

Stereoutgåvan. © 2009 Apple Corps Ltd/EMI

utgångspunkt är att det inte finns någon fast och färdig biografi utan att varje framställning är avhängig sina särskilda omständigheter. Det kan handla om vem som berättar, var berättelsen sker och genom vilket media. Till exempel präglas guidade bussturer till Beatles Liverpool inte bara av vad Beatles en gång i tiden gjort utan också guidernas ambitioner att framställa Liverpool i en god dager (Kaijser 2002). Med andra ord kan presentationen av Beatles uppfattas som en effekt av olika ordnande faktorer (Law 1994). En sådan tanke leder bland annat till ett intresse för de betingelser som har betydelse för hur Beatles framställs. Här kan allt som påverkar framställningen vara av vikt. Det gör ingen skillnad om det är skribentens stilistik eller hemsidans utformning som verkar i framställningen (Latour 2005). Jag kommer med andra ord mer att intressera mig för hur nätet påverkar framställningen av Beatles, än att diskutera de berättelser som berättas. Det är samtidigt inte meningsfullt att dra en alltför strikt gräns mellan vad som driver fram framställningarna och framställningarna i sig. De är trots allt två sidor av samma mynt.

En följdfråga i sammanhanget är om framställningen på nätet också påverkar hur min läsning bäst redovisas. Här är inspirationen John Law och hans tankar om anslagstavlan (pin board) som modell för hur man kan återge resultaten i ett forskningsprojekt (Law 202). Law modellerar och skiljer på *berättelsen* som formar en tydlig och reducerad framställning, och på *anslagstavlan* där olika utformade informationer kan trängas med varandra och ge utrymme för en mer komplex framställning. Till detta återkommer jag i slutet.

KORT OM INSAMLINGEN

En första fråga att ställa sig är vilken betydelse mitt sätt att söka information har för det material som mina resonemang utgår ifrån. Till att börja med är sökandet begränsat till hur gruppen framställs i samband med utgivningen och då främst på samlade omdömen om Beatles (och till exempel inte hur enskilda skivor och låtar värderas). Jag har sökt efter argument för dessa bedömningar och vilka debatter de väckt. Metoden för att vaska fram mitt material har varit den mest enkla.

Till att börja med googlade jag "Beatles remaster" och gick i tur och ordning in på de hemsidor som listades och som verkade intressanta. På hemsidorna sökte jag mig runt bland listade artiklar och genom angivna länkar sedan vidare till andra domäner. Intuition och lust var inledningsvis vägledande. Jag har med en viss nyckfullhet klickat på länkar som på olika sätt fått mig att associera till diskussioner och omdömen. Det har lett till många återvändsgränder, som till exempel alla de små notiser som i stort sett bara berättat att skivsläppet varit på gång. Ofta har jag gått i cirklar och letat mig tillbaka till hemsidor som jag redan besökt. Det har samtidigt inte varit ett helt blint sökande. Jag har använt internet som källa för olika studier, bland annat musik, i ungefär tio år. När jag valt att söka mig in på olika domäner har det varit med en viss erfarenhet av vilken typ av artiklar som kan tänkas finnas på respektive hemsida. En viss, låt mig kalla det plikt-känsla, infann sig också efter en viss tid och jag började följa upp hemsidor som i mina ögon verkade mindre intressanta.

En viktig avgränsning har varit att jag bara sökt och intresserat mig för hemsidor på svenska eller engelska. Här har mina språkliga begränsningar haft betydelse. Engelska och svenska ringar in ett begränsat men i mina ögon tillräckligt material för undersökningen. Men utelämnar samtidigt områden som till exempel Japan där det finns ett starkt Beatlesintresse.

Sammantaget har sökningarna resulterat i ett omfattande material bestående av recensioner, artiklar och krönikor, med tillhörande kommentarer och diskussioner. Här finns ingen brist på material. Det har snarare varit så att mängden hemsidor med intressant innehåll har känts övermäktigt. När jag satte punkt för insamlingen var det därför att jag tyckte att nu räcker det. Det fanns ett tillräckligt material för mina ändamål. Här reagerade jag som jag gjort i andra fältarbeten som byggt på intervjuer och observationer av vardagsliv. Jag satte stopp därför att jag tyckte att jag kände igen allting. Därför att jag inte längre blev överraskad.

Min intuition har alltså väglett mig. Det finns ingen anledning och tro att berättelsen om Beatles skulle framträda på ett annat sätt om någon annan än jag hade gjort insamlingen. Däremot är det troligt att det skulle finnas skillnader i nyanser om sökningarna hade gjorts på en annan språklig basis. Beatles är ett i många avseenden globalt fenomen och hur det framställs kan knytas till den position och det sammanhang där berättelsen framförs. Ett exempel här kan vara hur Beatles genomslag framställs från olika nationella utgångspunkter (jfr Trynka 2004). I England växte *Beatlemania* sakta fram under våren för att helt slå igenom i samband med utgivningen av *She Loves You* i augusti 1963, i Sverige bäddade gruppens medverkan i Tv-programmet *Drop in* för det breda genomslaget och i USA var det *I want to hold your hand* och uppträdandet i *Ed Sullivan show* i februari 1964 som banade väg för en amerikansk Beatlesfeber. Här finns också en mer lokal

Monoutgåvan. © 2009 Apple Corps Ltd/EM

historieskrivning och i Liverpool betonas återvändandet från Hamburg och spelningen på *Litherland Tower Hall* i december 1961 som det tillfälle då de i staden närmast okända musikerna slog igenom lokalt. Den geografiska utsiktspunkten är betydelsefull för den historia som berättas. I mitt material är denna punkt belägen i ett svensk/anglo/amerikanskt landskap.

DE NÄRVARANDE BERÄTTARNA

Det är inte ovanligt att de skribenter som skriver om populärmusik själva är tydligt närvarande i texten (jfr Frith 1996, Widestedt 2001). Så är också situationen i det material som jag funnit. Det kan till exempel vara som när Aftonbladets Jens Peterson i en krönika beskriver Beatles vida betydelse:

2 november 1963 hade jag fyllt 10 år och tittade på tv-programmet "Drop in". The Beatles var med i svensk tv. På Gröna Lundsteatern i samma program som Lill-Babs. Glädjehocken förändrade mitt och många andras liv. Hej då bossa nova. Välkommen nya galna ljud, nya frisyrer och skor som kallades Beatles-boots.¹

Krönikören knyter Beatles till sin egen vardag och hur Beatles slog igenom i ett svenskt sammanhang. I krönikan från Aftonbladet precis som i många andra av de artiklar som jag funnit på hemsidor knutna till etablerade medier som dagstidningar och tevekanaler är det också lätt att identifiera författaren. Artiklarna är signerade, det finns en epostadress och ofta också en bild på personen som skrivit. Det ger artiklarna en personlig touch och en tydlig avsändare.

Det är dock inte alla som närvarar på Internet som är lika tydliga med vilka de är. På de flesta hemsidor som jag besökt har det varit möjligt att kommentera de publicerade artiklarna. Det har skapat många och i vissa fall långa diskussioner om den publicerade artikeln och dess innehåll. Här har inläggen varit än mer personliga, men också anonyma. Detta tycks ha banat väg för en ofta hårdare och räre jargong. En artikel som väckte

¹<http://www.aftonbladet.se/nojesbladet/kronikorer/jenspeterson/article5750410.ab>

uppmärksamhet i samband med skivsläppet var en krönika av Andres Lokko där han resonerar kring Apple (Beatles bolag) och deras restriktiva hållning när det gällt användandet av Beatles låtskatt.² Lokko menar att bolagets förhållningssätt haft negativa konsekvenser för gruppens samtida betydelse och att de i viss mån skrivits ut när 1900-talets moderna historia diskuteras. Krönikan bemöttes bland annat så här:

xmaskid sa...

“andres lokko är en idiot. en trend-nisse och inget annat. imorgon ska jag köpa rubber soul och revolver.”³

Exemplet är bara ett bland många där invektiv och förolämpningar ingår som en del i argumentationen och bedömningen av Beatles. De hårda orden drabbar inte bara de skribenter som kommenterar skivutgivningen utan också Beatles själva. Så här skriver till exempel en anonym signatur:

“Beatles är dock ett av de mest överskattade banden som någonsin funnits. John Lennon var visserligen ett geni men dessvärre styrdes bandet med järnhand av idioten Paul McCartney som är ett stort skämt till pop-musiker! Paul är en patetisk jä-la h-ra som bara är ute efter pengarna!”⁴

Det har under de senaste decennierna funnits ett stort utrymme för en utåtriktad känslomässighet i den populärmusikaliska media bevakningen (Kaijser 2005, Lindberg m.fl. 2000). Ett affektivt register ordnar populärmusikhistoriens utformning och det i papperstidningar likaväl som på internet. Hårda omdömen har också hört till. De anonyma utsagorna på internet tycks dock skärpa tonen. De icke definierade signaturerna tillför inga nya former för bedömning. Men de yttrar sig i tillspetsade ordalag som inte används lika ofta när det finns en tydlig avsändare.

Känslomässigheten kan diskuteras i termer av engagemang. Flera av de reportage, recensioner och intervjuer som jag funnit är resultatet av ett musikjournalistiskt arbete. Texternas utformning följer etablerade mallar anpassade för dagstidningars nöjes- och kultursidor. Det är också en utvald skara skribenter som får delta här. Detta gäller inte för dem som arbetar med egna bloggar eller som kommenterar publicerat material. Här är det egna engagemanget drivande. Man deltar i de sammanhang man vill och gör det utifrån ett eget intresse. Här är det öppet för vem som helst att delta och bidra med sina åsikter (såvida ingen med hemsida- eller serveransvar väljer att gå in och redigera inläggen). På så sätt öppnar nätet för en både bredare och i viss mån mer demokratisk historieskrivning, samtidigt som det naturligtvis också gör det möjligt

för vem som helst att gå in i en diskussion utan andra intentioner än att röra om i grytan.

Nätet öppnar med andra ord dörren för fler och framförallt för en mer schatterad skara skribenter. Det är fler röster som tar del i hur Beatles framställs. Det affektiva och känslomässiga engagemanget är brett förankrat. Men den i pappersmedier tryckta kritiken (som alltså också finns på internet) får samsas med parallella och mindre identifierbara röster som tidigare inte haft samma utrymme. Fanzines och tidningar skrivna av fans har funnits länge, men det är först med internet som de kan konkurrera om ett tolkningsföreträde på samma arena.

NU OCH DÅ

Informationen på nätet är i rörelse. Om ett tidningsarkiv sakta expanderar och blir mer omfattande så omskapas ordningen på internet kontinuerligt. Artiklar kommer till och vissa hemsidor omvandlas samtidigt som andra försvinner. När jag först googlade fram mitt material hamnade artiklar och recensioner högt upp på sökningarna. När jag gick in några veckor senare var det istället nätbutiker med reklam för skivorna som låg längst fram i sökningen. Här finns en flyktighet som gett sig till känna när jag vid olika tidpunkter gått in för att samla in material.

Det är här tydligt att diskussionerna och presentationerna när de skrivs är förankrade i ett tydligt nu. Skribenterna blickar bakåt och relaterar Beatles till såväl de historiska betingelserna för deras genomslag som till dagens populärmusikaliska landskap. I texter och krönikor förhåller man sig till en kronologisk historieskrivning. Det är möjligt att nå en stor del av de krönikor och artiklar som jag läst såväl genom pappersmedier som genom nätsökningar. Om jag i första hand hade valt att gå via tidskrifter hade de olika tidningarna fungerat som små tidsutsnitt från det tillfälle när artiklarna skrevs. Här skiljer sig tidningarna från internet. När jag i februari fem månader efter skivsläppet går in på en hemsida för att se om den ändras fanns där inte bara den eftersökta artikeln utan också en uppmaning att skänka pengar till det jordbävningsdrabbade Haiti. En stor del av det material som jag samlade på mig under tiden för skivsläppet är fortfarande tillgängligt på internet (och i de flesta fall är de daterade), men de har fått en annorlunda och mer uppdaterad inramning.

Har då detta någon betydelse? Ja, jag tror det. Till att börja med är mitt material avhängigt den dag då jag väljer att gå ut på nätet. Det sker i jämförelse med en arkivstudie en förskjutning från ett skriftligt material tydligt kategoriserat efter den tid då det skrevs till ett material betingat av när det samlats in. Tiden försvinner inte ur artiklarna, men det blir ett material som till viss del mer påminner om resultatet av ett fältarbete med deltagande observation. Till det kommer alla kommentarer och diskussioner som kan återfinnas på nätet. Kanske skulle man kunna säga att bedriva

²http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/beatles-stiger-ner-fran-himlen_3475433.svd

³<https://www.blogger.com/comment.g?blogID=3191848724832843596&postID=4234612762025734381>

⁴<https://www.blogger.com/comment.g?blogID=3191848724832843596&postID=4234612762025734381>

nätetnografi, i jämförelse med andra insamlingsmetoder, påminner om att gå igenom ett nyckfullt upprättat arkiv, samtidigt om någon står bredvid och pratar.

Vanliga tidningar ger ett stumt intryck vid sidan om internet. De saknar förutom länkar till andra artiklar och möjligheten till kommentarer också möjligheten till ljud och bild. Att möjligheten finns innebär dock inte automatiskt att den används. Det blev till exempel tydligt när jag under hösten 2009 följde nedräkningen på en lista över nollnoll-talets bästa låtar.⁵ Här användes nätet på ett helt annat sätt. Skribenter och debattörer knöt sina texter och inlägg till Spotify och de flesta låtarna gick snabbt att hitta. Beatles å sin sida har hållit sig ifrån Spotify, Itunes och andra liknande tjänster. Det var detta som Anders Lokko syftade på när han diskuterade Apple och Beatles betydelse idag. Att Beatles inte varit tillgängliga för nedladdning har också varit ett tema i flera krönikor och diskussioner. Samtidigt har inte artiklarna varit helt ljudlösa och det har ofta förekommit referenser till filmer på Youtube där det finns ett stort Beatlesmaterial.⁶ När man söker Beatles på nätet framstår de trots alla träffar som mer svårtillgängliga. Något som kan tolkas som hög status, men lika gärna som ett misslyckande med att följa sin tid.

HÄR OCH DÄR

Det är genom nätet möjligt att ta del av artiklar, information och tankar från många olika delar av världen. Några teman återkommer oftare. Hit hör Beatles betydelse för såväl musikindustrin som för andra områden. En återkommande diskussion är hur pass betydelsefulla Beatles är idag. De flesta är enade om att gruppen haft en stort inflytande. Alla är dock inte överens om att detta inflytande fortfarande är giltigt.

“Beatles är våldsamt överskattade. Det pratas om hur bra det är men ingen spelar någonsin deras skivor, inte på fester, inte på radion och inte på krogen. Stendött och bortglömt utom hos ett antal fyrtyotalister som när myten.”

Tomas i Uppsala, 12:14, 7 september 2009.⁷

Här kan konsekvenserna för nutida historieskrivning tillspetsat kunna sägas vara huruvida Beatles betydelse ligger i ett förr eller om de fortfarande har en verkande kraft. Här finns också inlägg som frågar sig om Beatles inflytande varit till godo eller om de snarare haft en tveksam inverkan på populärmusiken. Så här Skriver Svenska Dagbladets Hannah Fahl:

”The Beatles, trots sin oantastliga status i rockmusikens kanon, är att jämföra med Hitlers mormor. Oasis är Hitlermamman (jag vet att vi alla älskade dem då

det begav sig, men såhär i efterhand, Fuckin’ in the bushes?), och Führern själv representeras naturligtvis av de klonade gatumusikanterna världen över som varvar Wonderwall med Hey Jude, om och om igen.”⁸

Nätets konstitution öppnar för dialoger mellan vitt skilda platser, vilket också sker. Men det tycks dock som att de flesta diskussioner håller sig inom ett förhållandevis litet sammanhang. De som skriver gör som tidigare nämnts detta från den geografiska plats där de befinner sig. Här är det till exempel möjligt att se ett svenskt mediasammanhang där man refererar till vissa gemensamma element som den tidigare nämnda krönikan av Anders Lokko. Här ingår journalister från de största dagstidningarna som Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet, och Aftonbladet och Expressen. Här konstitueras genom gemensamma referenser en grupp med varandra bekanta journalister samman med en grupp mer eller mindre identifierbara bloggare och kommentatorer. De är dock inte det enda svenska sammanhanget och här finns till exempel de nätbaserade fansidorna med sina egna diskussioner och gemensamma referenser (som tributeband och kollektiva resor till Beatlesfestivaler i såväl Sverige som till Liverpool).⁹

En inbjudan till fest. Undrar var den är?

Roll up for The Beatles Remastered. Rediscovered party!

You must’ve heard that the whole **Beatles** back catalogue has been remastered and re-released. Well, there’ll be a launch party tomorrow at One Utama, PJ, at 9.09 am. Geddit?

(Tomorrow is 9 September 2009, and the party will kick off at 09:09:09).¹⁰

⁵<http://nollnolltalet.se/>

⁶Till exempel denna favoritlåt: <http://www.youtube.com/watch?v=3vJn9RLhMmk>

⁷Kommentar till Dagens Nyheter's Nils Hansson recension Publicerad 2009-09-06.

⁸http://www.svd.se/opinion/kolumnister/hannafahl/beatles-fladder-blev-forodande_3504691.svd

⁹<http://www.beatlessweden.com/modules/news/>

¹⁰<http://www.junkonline.net/articles/2278-Roll-up-for-The-Beatles-Remastered-Rediscovered-party#>

Samtidigt öppnar nätet för att en mängd olika sammanhang (förutom den svenska mediedebatten) plötsligt närvarar på min skärm. Platser, personer och sammanhang som jag inte vet var de befinner sig eller vilka de är blir plötsligt tillgängliga och jag deltar i sammanhang där flera referenser går mig över huvudet. Det betyder inte att diskussionerna om Beatles passerar, men de vävs samman med obekanta trådar.

SLUTORD

Jag har tidigare nämnt att nätet öppnar för en historieskrivning som ger utrymme för flera röster. Det öppnar också för att flera platser och sammanhang på olika sätt blir närvarande. Jag nämnde de svenska arenorna. Detta är knappats begränsat till ett svenskt sammanhang. Jag har under många år följt hur Beatles framställs i de lokala Liverpoolmedierna och där gäller samma villkor som i de svenska, men med andra positioner och referenser.¹¹ Jag nämnde tidigare hur journalisten från Aftonbladet skrev in Beatles genomslag i en nationell kontext. Det gäller också för skribenter i andra länder. Beatles framställs inte bara genom många röster utan också från geografiskt skilda sammanhang och positioner. Detta är naturligtvis inte nytt, men med nätet blir de jämbördigt tillgängliga. Hur kan man då ge rättvisa åt denna brokighet?

Jag återkommer här till John Law och anslagstavlan som metafor. Här är bilden av anslagstavlan den som kanske hänger i köket hos en familj och där fotografier, urklippta serier, en turlista, ett antal personliga meddelanden, ett kvitto, meny med listade hämtmatsalternativ, någons fotbollstider och någon annans danstider hänger bredvid varandra. De berättar kanske om samma familj, men det går att finna flera berättelser och alla går kanske inte helt ihop med varandra.¹² Genom att tänka sig en presentation som en anslagstavla undviker man att ordna alla dessa olika berättelser till en gemensam berättelse. Istället försöker man placera olika berättelser och diskussioner bredvid varandra. Här är det lätt att tänka sig olika hemsidor med artiklar med påföljande debatter som olika men likvärdiga förhandlingar om Beatles historia och status. Beatles blir då inte bara vad de än gång i tiden gjorde utan också allt det som de själva medverkat till och dessa diskussioner är en del av detta. Det är här viktigt att påpeka att de olika hemsidor som jag sett inte berättar och diskuterar på helt väsensskilda sätt. Det är snarare så att det ofta är samma teman som återkommer. Men det finns nyanskillnader och Beatles skrivs in i olika sammanhang, tider och platser lite beroende på hur diskussioner och presentationer i olika fora utvecklar sig.

¹¹Se <http://www.liverpooecho.co.uk/liverpool-entertainment/the-beatles/the-beatles-news/>, respektive <http://www.liverpooldailypost.co.uk/liverpool-life-features/the-beatles/>

¹²John Law har här låtit sig influeras av författarna Gillis Deleuze och Félix Guatterri och deras begrepp rhizome. Han skiljer en framställning som likt ett träd växer uppåt med tydliga förgreningar och rhizomet som snarare sprider ut sig åt alla håll, utan något tydligt centrum.

REFERENSER

- Frith, Simon 1996. *Performing rites. On the Value of Popular Music*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Kajser, Lars. 2002. And the rest is history... Anne Eriksen, Jan Garnert & Torunn Sellberg (red.), *Historien in på livet. Diskussioner om kulturarv och minnespolitik*. Lund: Nordic Academic Press/Historiska media.
- Kajser, Lars. 2005. Århundradets artister. Magnus Öhlander (red.), *Bruket av kultur. Hur kultur används och görs socialt verksamt*. Lund: Studentlitteratur.
- Law, John 1994. *Organizing Modernity*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell.
- Law, John 2002. *Aircraft Stories. Decentering the Object in Technoscience*. Durham & London: Duke University Press.
- Latour, Bruno 2005. *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Lindberg, Ulf, Gestur Guðmundson, Morten Michelsen & Hans Weisethaunet 2000. Amusers, Bruiserns & Coll-Headed Cruisers. *The Fields of Anglo-Saxon and Nordic Rock Criticism*. University of Århus: Århus.
- Trynka, Paul 2004 (red.). *The Beatles. Ten Years That Shook The World*. London, New York, Munich, Melbourne, Dehli: DK/Mojo Magazine.
- Widestedt, Kristina 2001. *Ett tongivande förnuft. Musikkritik i dagspress under två sekel*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.

FÖRFATTARE

Lars Kajser är docent i etnologi vid Stockholms universitet.